

**Реч и говор (екавски изговор)
мр Радивој Ж. Нинић**

**страна 1 до 17
позитивне мисли
без предрасуда**

РЕЧ И ГОВОР (ЕКАВСКИ ИЗГОВОР)

„ ... према актуалној језичкој пракси се може имати и критички став-уколико сматрамо да она води конфузији или је ма у ком смислу неприкладна за остварење неке људске сврхе. У овом другом случају се постављамо практички, стваралачки према сопственој језичкој пракси: желимо да је променимо“. *Академик Михаило Марковић*

„ Није „знање“ знање знати, већ је „знање“ знање дати“. „Од радости знања, веће је истицати га“. „ Где је мало правога знања, много је галаме“. „ Онај ко не зна, ни у шта не сумња“. „Незнање не помаже“. „ Људи који не знају или мало знају, верују у све што чују“. *Народне пословице*

„ Свако разумевање јесте тумачење, а свако тумачење се развија у медију језика, језика који жели да омогући да предмет дође до речи, а који је, истовремено, властити језик онога који тумачи; Језик који живи у говору, који обухвата све разумевање, толико је уклопљен у процес мишљења, одн. тумачења, да ће нам веома мало остати ако скренемо поглед од онога што смо садржајно баштинили од језика и ако на језик будемо хтели да мислимо само као на форму“. *Ханс Георг Гадамер*

„Језик је хранитељ народа. Докле год живи језик, докле га љубимо и почитујемо, њиме говоримо и пишемо, прочишћавамо и украшавамо, дотле живи народ – може се међу собом разумевати и умно саједињавати, не прелива се у други, не пропада.“

Језик, писмо и писменост јесу драгуљи у златном пехару.

Говор јесте огледало језика, писмености и карактера човековог.

Желимо да будемо писмени, а не прихватамо праву и оригиналну писменост, јер пристајемо, не знам зашто, на „новотарије“ страног порекла, посебно из енглеског језика, у шта јавност има значајно учешће, јер је важно помодарство и „неговање“ снобовског опхођења према свему, иако то често није прикладно, али је „неопходно“ и „корисно“, чиме задовољавамо критеријуме површиности, неодговорности, говорне бахатости и неприродности. У већини случајева нисмо способни (и спремни) да разликујемо бело од црног, добро од лошег, правилно од неправилног ... Данас се занемарује ћирилица, окосница српског језика и екавског изговора; прихваћена је нова „филозофија“ живљења и говора, што се битно одражава на писменост, чиме се врлина правилног српског говорења замењује привидним говорењем и лажном писменошћу „увезеном“ из некаквог незнања вредности.

ЈЕЗИЧКЕ ОДРЕДНИЦЕ

* **ЈЕЗИК.** Систем знакова и средство говорног општења (споразумевања) међу људима. Њиме се саопштавају мисли и осећања. Најсавршеније је средство споразумевања. Неодвојив је од мишљења. Развојем и усавршавањем мишљења, развија се и усавршава језик, и обратно. Има говорно комуникативну функцију и, као систем знакова, саопштава и преноси значења (мисли, поруке, осећања). Стога је његова функција сазнајна, изражајна и акумулативна. У Републици Србији је најзаступљеније штокавско наречје, новоштокавски дијалект, екавски и ијекавски изговор, с тим што је званичан екавски, на чијим основама је настао наш стандардни књижевни језик, који чини велику културну тековину, чије стварање је почео и у великој мери завршио Вук Стефановић Караџић обрадом и уређењем српске ћирилице, с познатим начелима: „Једно слово, један глас“, „ читај како је написано“, „ пиши како говориш“.

* **СЕМАНТИКА.** Наука о значењу језичких јединица, пре свега речи, и њихових комбинација; бави се односима између језичких израза и с њима повезаних појмовних садржаја. Као грана лингвистике бави се значењима и променама у значењу језичких израза. Семантичка филозофија сматра анализу речи и језика као основни задатак мисаоног истраживања ради изградње прецизног мета језика, који ће задовољити све критеријуме и потребе у говорном изражавању и споразумевању.

* **ГРАМАТИКА.** Грана лингвистике, која проучава структуру језика и међусобне односе речи и конструкција, утврђујући гласовне, обличне, творбене и реченичке особине. Систем је правила о језичким јединицама (гласови, облици, речи, реченице и њихови делови), па нас учи и правилности језика (и говора). Проучава и описује утврђен књижевни (стандардни) језик, који је средство општења у свим областима живота. Проучава основну јединицу којом се износи или тражи објашњење – реченицу, њене делове и структуру; утврђује структуру мањих говорних јединица – речи, њихове облике, функцију у реченици и језику у целини, правила творбе речи, као и правила стварања гласова и њихове службе као језичких јединица у општењу међу саговорницима. Посебно одређује и дефинише падеже као основне смернице правилног говора. Она јесте суштина језика, писмености и правилног говора.

* **ФОНЕТИКА.** Грана лингвистике, наука о гласовима, проучава звучан план говора, његову спољну или материјалну страну, дајући физиолошки и акустички опис, и класификацију говорних гласова и других елемената говора; обухвата све гласове које човекови говорни органи могу да произведу.

* **СИНТАКСА.** Део граматике, који проучава синтаксни систем језика, тј. принципе на основу којих се, формирањем и комбиновањем одговарајућих језичких јединица, од речи формулишу реченице као целовите (завршене) јединице усмене и писане комуникације.

* **ХЕРМЕНЕУТИКА (hermeneus, hermeneia).** Изрећи, изразити, објаснити, разложити, учинити нешто разумљивим; *hermeneutike tehne* : ВЕШТИНА РАЗУМЕВАЊА (ОБЈАШЊАВАЊА) И ТУМАЧЕЊА. Означава ону „средину“ (посредовање) у којој се конституишу значења неразумљивог. С обзиром да је лингвистика са својим дисциплинама „обавезна“ да нам приближи језик од првих дана детињства, да нас уведе у „језички свет“, да нас упуту како да говоримо и пи-

шемо, да се споразумевамо, говорно комуницирамо, учимо уз правилно писање и правилан говор, почнемо с описмењавањем, даље градимо и усавршавамо писменост, наша обавеза је да то прихватимо савесно и одговорно, јер је језик наша стварност без које не можемо да опстанемо; језик је услов нашег опстанка. Све што радимо везано је за језик, јер је њиме све означено. Зато морамо правилно да разумемо и тумачимо све, да бисмо могли правилно да поступамо. Од првих дана детету се указује на неког или нешто, полако му се временом приближавају и објашњавају значења предмета у окружењу, коришћењем одговарајућих речи, израза и поступака. Разуме оно и онолико колико му то дозвољава узраст, и покушава да поступа тако како му је показано или на начин који му највише одговара, тј. како је протумачило показано. Цео образовни и васпитни систем, „од детињства до старости“, цео човеков живот, прожети су разумевањем и тумачењем. Од њих нам зависи све; основни услов су за правилан рад, однос према раду, однос према природном и друштвеном окружењу. Све то јесте језик. Језик јесте свет. Свет морамо да разумемо и тумачимо кроз језик; то јесте херменеутика. Она јесте учење о разумевању и тумачењу речи, говора, теоријске и практичне делатности на основу свега претходно сазнатог. Основа и потврда је разумности и разумљивости.

МИШЉЕЊЕ, РЕЧ И ГОВОР

Ум, као моћ принципа (Кант), и разум, као моћ мишљења, моћ појмова (Кант, Хегел), јесу основна својства човека која га чине доминантним бићем у природи. Развијеност ума условљава развијеност разума (мишљења), а разум (мишљење), тј. способност размишљања и самоиспитивања, највише нас чини човечним. Мишљење се манифестује кроз језик; он је творевина мишљења, и има повратну функцију - познавањем и развијањем језика развијамо мишљење. Оно одувек иде путевима одређеног језика, јер на њему мислимо. Језик јесте систем изражавања мисли с одређеним гласовним и граматичким правилима, човекова својствена способност општења путем артикулисаног система вербалних знакова ради преношења обликованих мисаоних садржаја као сувислих говорних порука. Важно је да се негује чистота језика, која се огледа у јасним и правилно саопштеним (изговореним) речима и исказима, да буде богат ваљаним речима којима се може саопштити што више значења у исказима. Треба ваљано одабрати речи и изразе који ће допринети јасности контекста који се саопштава. Неопходно је да се избегавају произвољна и субјективна разумевања (схватања) и тумачења значења речи, како би се превазишле тешкоће у говорном комуницирању и мисаоном саглашавању избегавањем употребе таквих речи у одређеном контексту чији смисао се не може одредити, или се тешко одређује, што, понекад, доводи до бесмисла. Потребно је језичко (говорно) јединство, које доводи до пуног разумевања и тумачења. Честа појава је конвенционалност у језику (говору), у којој се конвенционалисти најчешће руководе „својим принципима“ једноставности, јер бирају себи погодне исказе и договарају се о њиховом значењу на непримерено једноставан начин, па доводе (намерно) у сумњу све што је урађено, јер је изостала строгост провере таквих исказа и израза зарад њихових „естетских мотива“, који им омогућавају лежеран, опуштен и неодговоран однос према језику и правилном говору.

Реч је утврђен гласовни скуп који има своје појединачно или заједничко значење и синтаксну функцију. Увек је значење, и образује се мишљењем. Као огледало је, у којем се види ствар, тј.

њоме се перфектно огледа ствар о којој мислимо. Предмет је мишљења, јер је процес мишљења процес експликације у речима. Правилно употребљене и поређане речи дају право значење. Редослед речи у реченици одређује смисао исказа. Као што се значење, интензитет и нијансирање речи могу разумети само на основу смисаоне везе у којој је изговорена, тако се значење и смисао реченице, и реченица повезаних с њом, могу разумети само на основу узајамне смисаоне везе (контекст). Има интелектуалаца који сматрају да то није важно, па је то пример лошег односа према речима, њиховом значењу, и према реченицама, који погодује ширењу негативних схватања да у свакодневним „језичким питањима“ не мора да постоји висок стандард правилности изражавања, или да није потребан. Таква схватања су против строге језичке дисциплине, нужне у свакој стварној култури говора, и подржавају навике хировитости и настраности у речима и говору; тиме изражавају лоше и несувисле мисли, јер се речима остварују мисли у говору. Нејасност и неодређеност значења речи јесте разлог што владају конфузија и одсуство међусобног разумевања. Артикулисана мисао и артикулисан говор се међусобно условљавају.

Говор јесте кретање мисли, омогућава разговор и споразумевање. Почива на слагању мисли и спајању гласова. Јесте физиолошко-акустичко испољавање способности служења језиком, владање њиме. Према језику се односи као порука према коду. Он је језик у акцији, активирање језичког система да би се произвео неки на њему заснован и њиме омогућен текст. Састављање говорних порука јесте његова основна симболичка и комуникативна делатност, у којој се уз помоћ говорних органа артикулишу вербални сигнали.

Разговорни језик у свакодневном споразумевању јесте пун израза и исказа који добијају значења према нахођењу саговорника. То је приметно и у свим медијима, у којима „владају“ изрази „овај“ и „овог пута“, као типични примери малог знања граматике и слабе речитости људи, с малим фондом речи за говор и разговор, који, у недостатку мисли и речи, прибегавају често коришћеним „помоћним“ изразима, како би добили у времену, јер им не пада на памет нешто паметније и прикладније, и тиме показују своју „ровиту“ писменост, „обогаћену“ језичким ковром. На Сајму књига, на питање новинарке Прве српске телевизије, један од наших водећих песника каже: „Да, овог пута...“. Већина телевизијских новинара говори тако. У штампи је то превише заступљено. Једина новинарка, која извештава из Војводине за наведену телевизију, говори „овај пут“. У емисијама свих телевизија надмећу се говорници који ће више пута да кажу „овај“ и „овог пута“, као да је то постао стандард „правилног говора“, или желе да наметну то као „стандард“. То је уочљиво заступљено код политичара, до државног врха. Надмећу се да кажу „овог пута“, „свакога дана“ и слично, а један пастир с Голије каже „сваки дан сам са стадом“; један домаћин с југа Србије каже „сваки дан морам да сам ту“, ... Политичари, све чешће и новинари, говоре „државни и национални циљ“, заборављајући и занемарујући да је „државни“ исто што и „национални“. Определити се – или „државни“ или „национални“. Многе књиге јесу слабо лекторисане. Један од примера јесте роман Ива Андрића „На Дрини ћуприја“, издање 1981, у којем су заступљене многе синтаксне и граматичке грешке (на овом сајту, 05). Ваља навести типичан пример језичке бахатости у дневој штампи, у којој пише „ФИЈАТ“, „ФИЈАТ“, с неразумно убаченим „ј“, а једини прави назив јесте „FIAT“; тако пише на улазу у фабрику и на аутомобилима. Поједини министри говоре о генетски модификованим организмима, на српском,

а скраћеницу изговарају на енглеском „џи ем о“; сви интелектуалци говоре српски о информационо технолошком сектору, а скраћеницу изговарају – „ај ти сектор“. Зашто „мора“ енглески? Зашто није „и те“, или „и т“? Ако пише ћирилицом „ИТ“, тада се обавезно чита „ИТ“. Посебно је популарно у свим медијима, код свих водитеља, свих извештача и политичара – „овога јутра“ (ово јутро), „ове вечери“ (ово вече),... Скоро сви филмови и серије на интернету јесу с хрватским преводом, где је редовно заступљен множински облик придева за мушки род, као што је цијели (цео) дан, цијели (цео) век, цијели (цео) живот, природни (природан) састојак, сјајни (сјајан) човек, добри (добар) човек, трајни (трајан) задатак, трајни (трајан) мир, златни (златан) бокал, прелазни (прелазан) успјех, кисели (кисео) купус, трновити (трновит) пут, писани (писан) текст, истоветни (истоветан) лик, храбри (храбар) младић, природни (природан) изглед, ..., па се то негативно одражава и на подручје екавског изговора, где многи изговарају придев мушког рода у множинском облику – цели (живот, век, период, дан ...), ... У Војсци Србије, Министарству одбране и администрацијама се говори и пише „војни обвезник“ и „обвезник“, што јесте последица утицаја хрватског језика, јер се њиме каже „обвеза“, а српски се каже „обавеза“, па је правилно „обавезник“, јер нема логичко језичко оправдање за „губљење“ гласа (слова) **А**. Све то битно утиче на децу, омладину и одрасле, који су превише толерантни, па то прихватају и користе у говору и писању, некритички, услед недовољног нивоа екавске писмености и језичке одговорности. Народна: „Нема страшније од незнања и лошег утицаја који делују“.

А/ ГРАМАТИЧКА НАЧЕЛА УПОТРЕБЕ АКУЗАТИВА (четврти падеж) ЈЕДНИНЕ (мушки и средњи род)

а/ За жива бића, акузатив једнине се употребљава путем генитива (други падеж) једнине (видим човека; имам пса; имам брата ...).

б/ За предмете, акузатив једнине се употребљава путем номинатива (први падеж) једнине (видим брег; имам ексер; имам ауто; видим овај пут; поново се видимо наредно пролеће; путујемо на Тару ово лето; састајемо се ово вече; почињемо рад наредно јутро ...).

НЕ: - није правилно; ДА: - правилно

НЕ: једног јутра, првог јутра, следећег јутра, прошлог јутра, истог јутра, сваког јутра

ДА: једно јутро, прво јутро, следеће јутро, прошло јутро, исто јутро, свако јутро

НЕ: првог пута, овог пута, прошлог пута, идућег пута, сваког пута, наредног пута

ДА: први пут, овај пут, прошли пут, идући пут, сваки пут, наредни пут

НЕ: сваког часа, сваког дана, сваког тренутка (трена), сваког момента

ДА: сваки час, сваки дан, сваки тренутак (трен), сваки моменат

НЕ: сваког пролећа, овог пролећа, сваког лета, овог лета, прошлог пролећа, прошлог лета

ДА: свако пролеће, ово пролеће, свако лето, ово лето, прошло пролеће, прошло лето

НЕ: једне вечери смо били...; ове вечери шетамо

ДА: једно вече смо били...; ово вече шетамо

НЕ: тога дана се то догодило; истог дана смо били; сваког дана радимо

ДА: тај дан се то догодило; исти дан смо били; сваки дан радимо

НЕ: није видео ни краја ни смисла; нема смисла то што радите

ДА: није видео ни крај ни смисао; нема смисао то што радите
 НЕ: нигде оног малопређашњег блеска и осећања радости
 ДА: нигде онај малопређашњи блесак и осећање радости
 НЕ: ОВОГ ПУТА смо боље радили, ПРОШЛОГ ПУТА није било добро
 ДА: ОВАЈ ПУТ смо боље радили, ПРОШЛИ ПУТ није било добро
 НЕ: нема смисла за стварност, а има смисла за глупост
 ДА: нема смисао за стварност, а има смисао за глупост
 НЕ: и овог јутра, као и сваког јутра
 ДА: и ово јутро, као и свако јутро
 НЕ: није очекивао ничег доброг ни утешног, нити нечег умирујућег
 ДА: није очекивао нешто добро и утешно, нити нешто умирујуће
 НЕ: требало му је времена и стрпљења; недостаје времена
 ДА: требало му је време и стрпљење; недостаје време
 НЕ: нема снаге да поднесе терета
 ДА: нема снагу да поднесе терет
 НЕ: сваког радног дана купује и продаје
 ДА: сваки радни дан купује и продаје
 НЕ: једног празничног дана је певао, другог дана је викао
 ДА: један празничан дан је певао, други дан је викао
 НЕ: имам времена; немам времена; треба ми времена за тај посао
 ДА: имам време; немам време; треба ми време за тај посао
 НЕ: то је било једног понедељка (уторка, четвртка, петка); сваког понедељка (уторка...)
 ДА: то је било један понедељак (уторак, четвртак, петак); сваки понедељак (уторак...)
 НЕ: идућег, следећег, прошлог, овог, оног дана (месеца, периода, века...)
 ДА: идући, следећи, прошли, овај, онај дан (месец, период, век...)
 НЕ: имати неког разумевања за његовог проблема
 ДА: имати неко разумевање за његов проблем
 НЕ: не може да буде неког бољитка ни напретка
 ДА: не може да буде неки бољитак и напредак
 НЕ: није имао ни најмањег повода, ни разлога, ни потребе
 ДА: није имао ни најмањи повод, ни разлог, ни потребу
 НЕ: није могао да нађе себи право места и стварног угледа
 ДА: није могао да нађе себи право место и стваран углед
 НЕ: имао је искрена надахнућа и дубоких доживљаја
 ДА: имао је искрена надахнућа и дубоке доживљаје
 НЕ: имам посла, немам посла, треба ми посла, таман посла
 ДА: имам посао, немам посао, треба ми посао, таман посао
 НЕ: не даје резултата ни доброг примера
 ДА: не даје резултат ни добар пример
 НЕ: у свету, каквог видимо
 ДА: у свету, какав видимо
 НЕ: наћи неког разумевања и помоћи

ДА: наћи неко разумевање и помоћ
НЕ: нема јасног закључка, решења ни опредељења
ДА: нема јасан закључак, решење и опредељење
НЕ: узалуд је тражио одушка, решења и изласка
ДА: узалуд је тражио одушак, решење и излазак
НЕ: није нашао погодног тренутка; није имао погодног тренутка
ДА: није нашао погодан тренутак; није имао погодан тренутак
НЕ: не питајући се ни једног тренутка (трена)
ДА: не питајући се ни један тренутак (трен)
НЕ: нашао је нове хране за себе
ДА: нашао је нову храну за себе
НЕ: купио сам лука, парадајза, кромпира, хлеба, млека, шећера...
ДА: купио сам лук, парадајз, кромпир, хлеб, млеко, шећер...
НЕ: једе хлеба и масти
ДА: једе хлеб и маст
НЕ: пије воде, сока, пива, вина, млека...
ДА: пије воду, сок, пиво, вино, млеко...
НЕ: да ли имате деце?
ДА: да ли имате децу?
НЕ: имам аута, џипа, трактора, пасата...
ДА: имам ауто, џип, трактор, пасат...
НЕ: на полици је имао ножева, каишева, шрафова, ексера, чекића...
ДА: на полици је имао ножеве, каишеве, шрафове, ексере, чекиће...
НЕ: добио(ла) је оскара
ДА: добио(ла) је оскар
НЕ: не види се томе почетка ни краја
ДА: не види се томе почетак и крај
НЕ: у дискусији су сви узимали живог учешћа
ДА: у дискусији су сви узимали живо учешће
НЕ: не жели да каже ниједне речи
ДА: не жели да каже ниједну реч
НЕ: није имао ни авантура, ни дугова, ни сукоба
ДА: није имао авантуре, дугове и сукобе
НЕ: имати посла с њим и обавеза према другима
ДА: имати посао с њим и обавезе према другима
НЕ: недостаје му мира, спокоја и тишине
ДА: недостаје му мир, спокој и тишина
НЕ: није било већег лома ни скандала
ДА: није био већи лом и скандал
НЕ: нема ничег од тога
ДА: нема нешто од тога
НЕ: није налазио оног узбуђења

ДА: није налазио оно узбуђење

НЕ: свако тражи заклона и склоништа

ДА: свако тражи заклон и склониште

НЕ: та ствар нема стварног облика ни места у простору

ДА: та ствар нема стваран облик и место у простору

НЕ: нема уштеђеног новца ни неког другог капитала

ДА: нема уштеђен новац ни неки други капитал

НЕ: с којег је нестало душека и простирке

ДА: с којег је нестало душек и простирка

НЕ: зашто ниси бацио тог свог отрова?

ДА: зашто ниси бацио тај свој отров?

НЕ: тражећи кавге и мегдана

ДА: тражећи кавгу и мегдан

НЕ: ничег од тог рода и ничег од тог имања

ДА: ништа од тог рода и ништа од тог имања

НЕ: узео је учешћа у томе

ДА: узео је учешће у то

НЕ: стали су на једном узвишеном и оцедитом месту

ДА: стали су на једно узвишено и оцедито место

НЕ: није био за тог посла; таквог посла нема

ДА: није био за тај посао; такав посао нема

НЕ: могу да имају неког значаја

ДА: могу да имају неки значај

НЕ: није остало другог трага

ДА: није остао други траг

НЕ: нема коме да полаже рачуна; нема неког рачуна од тог посла

ДА: нема коме да полаже рачун; нема неки рачун од тог посла

НЕ: није имао своје куће, ни породичног имена, ни одређеног занимања

ДА: није имао кућу, породично име и одређено занимање

НЕ: с њим је имао заједничких послова

ДА: с њим је имао заједничке послове

НЕ: имао је знатних губитака

ДА: имао је знатне губитке

НЕ: имао је и других проблема

ДА: имао је и друге проблеме

НЕ: тако је нестало лепе људске задужбине

ДА: тако је нестала лепа људска задужбина

НЕ: лице нема осмејка ни погледа

ДА: лице нема осмејак и поглед

НЕ: његов говор нема ни почетка ни краја

ДА: његов говор нема почетак и крај

НЕ: немамо проблема у раду

ДА: немамо прблеме у раду

Б/ РЕДОСЛЕД РЕЧИ У РЕЧЕНИЦИ ОДРЕЂУЈЕ СМИСАО ИСКАЗА, А РЕДОСЛЕД ПРОСТИХ И ПРОШИРЕНИХ РЕЧЕНИЦА У СЛОЖЕНОЈ РЕЧЕНИЦИ ОДРЕЂУЈЕ ПРАВИЛНОСТ ИСКАЗА

НЕ: Сектор за ванредне ситуације МУП-а Србије

Тумачење: сектор који интервенише код ванредних ситуација у којима се налази МУП Србије

ДА: Сектор МУП-а Србије за ванредне ситуације

НЕ: Министар пољопривреде у Влади Републике Србије

Тумачење: постоји пољопривреда у Влади Републике Србије, и њен министар

ДА: Министар пољопривреде, име и презиме

НЕ: Мештани су послали у град свог представника.

ДА: Мештани су послали свог представника у град.

НЕ: Сваки од њих је налазио за оно што жели и на шта је већ решен, довољно потврде у свему.

ДА: Сваки од њих је налазио довољно потврде у свему, за оно што жели и на шта је већ решен.

НЕ: У свечаној сали директор је предао пред многобројним званицама, најбољем раднику признање.

ДА: Директор је у свечаној сали предао признање најбољем раднику, пред многобројним званицама.

НЕ: Како стање поистовећености с оним о коме се приповеда неосетно наступи.

ДА: Како неосетно наступи стање поистовећености с оним о коме се приповеда.

НЕ: Страни представник се спрема да отвори у Београду робну кућу.

ДА: Страви представник се спрема да отвори робну кућу у Београду.

НЕ: Власник је изашао миран и сталожен, потпуно измењен, међу људе.

ДА: Власник је изашао међу људе миран, сталожен и потпуно измењен.

НЕ: У посредној или непосредној вези с њима многи се је подигао а многи посрнуо и пао.

ДА: У посредној или непосредној вези с њима многи су се подигли, а многи посрнули и пали.

НЕ: Скела ради цео дан, превозећи с једне обале на другу грађу, раднике и стоку.

ДА: Скела ради цео дан, превозећи грађу, раднике и стоку с једне обале на другу.

НЕ: Ђути, слушај маму и чувај се, док си жив, душманина, проклетника.

ДА: Ђути, слушај маму, док си жив чувај се душманина, проклетника.

НЕ: Пошао је да достави поруку мештана у град, коме треба.

ДА: Пошао је у град да достави поруку мештана, коме треба.

НЕ: На капију су наишли, спорим кораком и са пушком на готовс, мађарски хонведи.

ДА: На капију су наишли мађарски хонведи, спорим корацима и с пушкама на готовс.

НЕ: Никад нико није запамтио такву тишину.

ДА: Нису запамтили такву тишину (Не памте такву тишину).

НЕ: Дошао је као чиновник, одмах после рата, у град.

ДА: Одмах после рата је дошао у град као чиновник.

НЕ: На капији, уместо празничног расположења, тишина.

ДА: Уместо празничног расположења, на капији тишина.

НЕ: Кад трубач, у девет сати увече, одсвира повечерје, настане тишина.

ДА: Тишина настане у девет сати увече, кад трубач одсвира повечерје.

НЕ: Гађали су после тога једновремено и стално мост.

ДА: После тога су једновремено и стално гађали мост.

НЕ: Прилазио је преко брда, уском стазом, до своје куће.

ДА: Прилазио је својој кући уском стазом, преко брда.

НЕ: Чији му се изглед није допао.

ДА: Чији изглед му се није допао.

НЕ: Све су те речи изговорене.

ДА: Све те речи су изговорене.

НЕ: Та је реч важна.

ДА: Та реч је важна.

НЕ: Те се речи говоре.

ДА: Те речи се говоре.

НЕ: Тај је ауто нов.

ДА: Тај ауто је нов.

НЕ: Општа је тежња савременог правописа да се ...

ДА: Општа тежња савременог правописа је да се ...

НЕ: У свим осталим властитим именима општа реч која није на почетку пише се малим словима

ДА: У свим осталим властитим именима пише се малим словима општа реч која није на почетку

НЕ: Кад неки догађај има утврђен назив, пише се почетно велико слово.

ДА: Почетно велико слово се пише кад неки догађај има утврђен назив.

НЕ: Сугласнички систем као примарни или првобитни словенски био је врло упрошћен.

ДА: Првобитан или примаран словенски сугласнички систем био је врло упрошћен.

В/ ЧИТАЊЕ (ИЗГОВАРАЊЕ) ВЕРЗАЛНИХ СКРАЋЕНИЦА ПИСАНИХ ЋИРИЛИЦОМ

Верзалне скраћенице јесу спојена велика слова без тачака. Ћириличке скраћенице се читају по принципима – „ једно слово, један глас“ и „ читај како је написано“. Примери : Радио телевизија Србије (РТС) се чита (изговара) РТС ; Радио телевизија Војводине (РТВ) се чита (изговара) РТВ ; Војномедицинска академија (ВМА) се чита (изговара) ВМА ; Војномедицински центар (ВМЦ) се чита (изговара) ВМЦ ; И Т сектор се чита (изговара) И Т сектор ; АПВ се чита (изговара) АПВ ; СДК се чита (изговара) СДК ; ПТТ се чита (изговара) ПТТ ; ТВ се чита (изговара) ТВ ; ММФ се чита (изговара) ММФ ; САНУ се чита (изговара) САНУ ; Српска напредна странка (СНС) се чита (изговара) СНС ; Социјалистичка партија Србије (СПС) се чита (изговара) СПС ; Српска радикална странка (СРС) се чита (изговара) СРС ; генетски модификовани организми (ГМО) се чита (изговара) ГМО ...

Г/ УПОТРЕБА ПРИДЕВА (ПОЗИТИВ) УЗ ИМЕНИЦЕ МУШКОГ РОДА

Придеви су несамосталне одредбене речи које се стављају (придевају) уз именицу да означе њене особине. Имају облике за три рода (мушки, женски, средњи), за два броја (једнина и множина – добар, храбар, леп човек ; добра, храбра, лепа жена ; добро, храбро, лепо дете ; добри,

храбри, леи луди) и облике за означавање падежа, онолико колико то има именица. Постоје придеви који имају само множину, и стоје уз именицу у номинативу једине и мноине.

ПРИМЕРИ :

1/ ПРИДЕВИ КОЈИ СТОЈЕ УЗ ИМЕНИЦУ МУШКОГ РОДА У НОМИНАТИВУ ЈЕДНИНЕ И МНОЖИНЕ

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ	НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ
црвен шал	црвени шалови
сунчан дан	сунчани дани
зрео плод	зрели плодови
мешовит раствор	мешовити раствори
дрвен стуб	дрвени стубови
цео дан	цели дани
цео живот	цели животи
храбар младић	храбри младићи
истоветан лик	истоветни ликови
песковит брег	песковити брегови
писан текст	писани текстови
уписан бирач	уписани бирачи
трновит пут	трновити путеви
духовит човек	духовити људи
разборит говорник	разборити говорници
неодговоран човек	неодговорни људи
црнокос човек	црнокоси људи
црвен аутомобил	црвени аутомобили
бео ауто	бели аути
кисео купус	кисели купуси
бреговит предео	бреговити предели
приступачан улаз	приступачни улази
прелазан успех	прелазни успеси
зелен тепих	зелени теписи
одговоран радник	одговорни радници
зрео кукуруз	зрели кукурузи
успешан потез	успешни потези
коренит заокрет	коренити заокрети
првенствен циљ	првенствени циљеви
златан бокал	златни бокали
сребрн пехар	сребрни пехари
природан састојак	природни састојци
довољан разлог	довољни разлози
добар ученик	добри ученици
врло добар ученик	врло добри ученици

одличан ученик	одлични ученици
слаб ученик	слаби ученици
сјајан човек	сјајни људи
трајан задатак	трајни задаци
трајан мир	
дебео човек	дебели људи ...

2/ ПРИДЕВИ КОЈИ ИМАЈУ САМО МНОЖИНУ

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ	НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ
зимски пејзаж	зимски пејзажи
војни хеликоптер	војни хеликоптери
ратни план	ратни планови
мали човек	мали људи
летњи дан	летњи дани ...

Посебно је интересантна неправилна употреба придева изведених из именица женског рода, а дата су им својства мушког рода :

НЕ: трешњево дрво, трешњев цвет, вишњева кора, вишњев сок, крушково дрво, крушкова кора, кора, липов хлад, липов цвет, лозов сок, лозов лист, лозова ракија, буково дрво, букова кора, букова шума, буковик, врбово дрво, врбов штап, врбова грана, брезов сок, брезово стабло, брезовик, јабуково сирће, као мушки род : дудов, багремов, храстов, шимширов, брестов...

ДА: трешњино дрво, трешњин цвет, вишњина кора, вишњин сок, крушкино дрво, крушкина кора, липин хлад, липин цвет, лозин сок, лозин лист, лозина ракија, буквино дрво, буквина кора, буквина шума, буквик, врбино дрво, врбин штап, врбина грана, брезин сок, брезино стабло, брезик, јабукино сирће...

Д/ И ЈОШ НЕШТО, ШТО ЈЕ ВАЖНО И КОРИСНО :

а/ Уместо „зовем се“, „зовеш се“, „како се зовеш?“, треба да говоримо – име ми је, име ти је, како ти је име (које ти је име)?

б/ Уместо „свирам виолину“, „свирам хармонику“, „свирам клавир“, „...“, треба да говоримо – свирам виолином, свирам хармоником, свирам клавиром, „...“, јер се не свира музички инструмент, већ музика, која се њиме ствара, као што хирург не оперише скалпел, него скалпелом оперише пацијента. Према „логици“ заговорника таквих небулоса, код сваког оркестра бисмо морали да говоримо који „инструмент свира“ сваки музичар посебно у том оркестру. Како бисмо то могли да „изведемо“ код симфонијског оркестра? Музика (грчки) јесте уметност изражавања помоћу тонова (стварање и усклађивање тонова), где композиторову замисао (ноте, композиција, партитура) репродуктиван уметник претвара у тонове помоћу музичког инструмента или гласа

(замислимо – „певам глас“). *Музичар не „свира инструмент“, него инструментом свира музику, певач не „пева глас“, него гласом пева арију(песму).*

в/ Употреба неких глагола :

НЕ: спашавати, спашен, спашена, спашено, спашени, донешен, донешена, донешено, донешени, пренешен, пренешена, пренешено, пренешени, унешен, унешена, унешено, унешени, изнешен, изнешена, изнешено, изнешени, довежен, довежена, довежено, довежени, увежен, увежена, увежено, увежени, извежен, извежена, извежено, извежени, вежен, вежена, вежено, вежени, принешен, принешена, принешено, принешени, одвежен, одвежена, одвежено, одвежени ...

ДА: спасавати, спасен, спасена, спасено, спасени, донесен, донесена, донесено, донесени, пренесен, пренесена, пренесено, пренесени, унесен, унесена, унесено, унесени, изнесен, изнесена, изнесено, изнесени, довезен, довезена, довезено, довезени, увезен, увезена, увезено, увезени, извезен, извезена, извезено, извезени, везен, везена, везено, везени, принесен, принесена, принесено, принесени, одвезен, одвезена, одвезено, одвезени ...

г/ У говору се чешће употребљава предлог С у односу на предлог СА, јер је практичнији, али може да се користи и предлог СА уместо С, ако то доприноси изражајности, мелодичности, римовању ... Предлог С не може да се употреби испред речи које почињу словима Ж, З, С, Ш, и у изузетном случају - СА МНОМ. (правилно : С ОБЗИРОМ)

д/ „ СТАТИЧАН“ – онај који мирује, непокретан, тром, без непосредне везе с принципима статике : статичан човек, статичан притисак, статичан електрицитет...

„ СТАТИЧКИ“ – сталан, постојан, који се понаша на основу принципа статике, гране механике – услови у којима тело мирује под дејством сила; статички прорачуната стабилност објекта у мировању у датим условима.

„ ДИНАМИЧАН“ – онај који је пун енергије, покретљив, живахан, без непосредне везе с принципима динамике.

„ ДИНАМИЧКИ“ – покретан, активан, који се понаша на основу принципа динамике, гране механике – промена стања кретања тела под дејством сила; динамички прорачуната стабилност тела у кретању у датим условима.

„ ЛОГИЧАН“ – довољним разлогом повезана мисао, оно што је у складу с правилним мишљењем, без непосредне везе с логиком као научном дисциплином, него са здраворазумским мишљењем или логиком коју користимо, иако је можда нисмо свесни – „ logica utens“.

„ЛОГИЧКИ“ – правилно повезано и разложно мишљење које је непосредно везано за логику као научну дисциплину, где су термини прецизно одређени и својим значењем често одступају од здраворазумске употребе (логика која се учи – “ logica docens”).

ђ/ *Мењање личних имена по падежима (лично име се састоји од рођеног имена и презимена):*

Женско лично име
номинатив (ко)

Славица Симић

Симић Славица

генитив (од кога)	Славице Симић	Симић Славице
датив (коме)	Славици Симић	Симић Славици
акузатив (кога)	Славицу Симић	Симић Славицу
вокатив (хеј)	Славице Симић	Симић Славице
инструмантал (с ким)	Славицом Симић	Симић Славицом
локатив (о коме)	Славици Симић	Симић Славици

Мушко лично име

Славко Симић	Симић Славко	Андрић Иво	Иво Андрић	(Мило)
Славка Симића	Симић Славка	Андрић Ива	Ива Андрића	(Мила)
Славку Симићу	Симић Славку	Андрић Иву	Иву Андрићу	(Милу)
Славка Симића	Симић Славка	Андрић Ива	Ива Андрића	(Мила)
Славко Симићу	Симић Славко	Андрић Иво	Иво Андрићу	(Мило)
Славком Симићем	Симић Славком	Андрић Ивом	Ивом Андрићем	(Милом)
Славку Симићу	Симић Славку	Андрић Иву	Иву Андрићу	(Милу)

е/ Погрешно изговарање личних имена

Филм с Кирк Дагласом, треба – филм с Кирком Дагласом

Филм с Џон Вејном, треба – филм с Џоном Вејном

Филм с Том Крузом, треба – филм с Томом Крузом

Песма Том Џонса, треба – песма Тома Џонса

Слушам Дин Мартина, треба – слушам Дина Мартина ...

ж/ Погрешно изговарање назива улица

Улица Кнез Михајлова, треба – улица Кнеза Михајла, као Кнеза Вишеслава, Кнеза Милоша, Краља Петра ...

Улица Браће Јовановића, треба – улица Браће Јовановић

Улица Браће Југовића, треба – улица Браће Југовић ...

з/ Често чујемо или прочитамо – „исправан говор“, „исправно говорити“, „исправно писати“, „исправно се понашати“ ... Правилно је: правилан говор, правилно говрити, правилно писати, правилно се понашати, правилно се изражавати, правилно поступати, правилни откуцаји срца, правилан рад мотора, а „исправно“ се односи на – исправан инструмент, исправан мотор, исправан агрегат, исправан аутомобил ...

и/ Када се у медијима говори или пише о Београду, редовно је присутан „наш бели град“, као да је реч о „БЕЛИГРАДУ“. Његово име говори све о правилности изговарања – БЕОГРАД је састављен од две речи: БЕО и ГРАД. Правилно је да говоримо „наш бео град“. Ваља да знамо да је прво име, после Сингидунума, било БЕЛОГРАД, БЈЕЛГРАД (Бугари, 878. година). Сада је у страној терминологији BELGRADE. Примећујемо да је први део БЕЛ, БЈЕЛ, BEL. Бог старих Срба је био БЕЛ, и богиња БЕЛА (презимена: Бела, Белачевић, Белачић, Белајац, Белајев, Белако-

вић, Беламарић, Белан, Беланов, Белановић, Белчевић, Белеслин, Белевић, Белић, Белин, Белинић, Беловић, место Белановица). Њихов син је НИНО БЕЛОВ. Презиме аутора овог текста потиче од Нина Белова (Книн, Нин, Нинослав, Нинчатовић, Нинчетовић, Нинчић, Нинески, Нинкић, Нинков, Нинковић, Ниновић).

ј/ Не постоји нетачна, непотпуна или лажна информација, јер је то податак или обавештење који су проверени и потврђени. Информацији се верује, све остало су подаци или обавештења који нису довољно проверени, па могу да буду делимично тачни или лажни.

к/ Често нисмо одлучни како нешто да говоримо, да бисмо били сигурни да је правилно. Доводе нас у несигурност локални изговори, који се правдају да су настали на основу дугог искуства, у оквиру заједнице која сматра да тако треба да буде. Посебни примери су када становници Прокупља кажу да су „Прокупчани“; у правописном речнику (1995.) пише: „приштевски“, „Приштевац“, „Приштевка“; за становнике Сјенице многи говоре да су „Сјеничанци“. Називи везани за места морају да буду грађени према језичко-логичким везама, на основу једнакости.

Ако се „негује“ назив „Прокупчани“, тада би становници Скопља били „Скопчани“, становници Цеља би били „Цељчани“, становници Гросупља би били „Гросупчани“, становници Штимља би били „Штимчани“. С обзиром да је правилно да кажемо Скопљани или Скопљанци, Цељани, Гросупљани, Штимљани, треба да говоримо Прокупљани, јер завршетак „чани“ имају становници – Алексинац, Алексинчани; Арадац, Арадчани; Крагујевац, Крагујевчани; Александровац, Александровчани; Шабац, Шабчани; Митровица, Митровчани; Суботица, Суботичани; Свилајнац, Свилајнчани; Петровац, Петровчани; Сјеница, Сјеничани, не Сјеничанци; Ивањица, Ивањичани, не Ивањичанци; Поповац, Поповчани; Лесковац, Лесковчани; Трстеник, Трстеничани; Подгорица, Подгоричани; Лозница, Лозничани ... Приштина, Приштинци, Приштињани, Приштинац, Приштињан, Приштинка, Приштињанка, не Приштевци, Приштевац, Приштевка (то се односи на Приштево, Приштевци, Приштевац, Приштевка); Кутина, Кутинци, Кутињани, Кутинац, Кутињан, Кутинка, Кутињанка; Панчево, Панчевци; Старчево, Старчевци; Кучево, Кучевци; Јагодина, Јагодинци, Јагодињани, Јагодинац, Јагодињан, Јагодинка, Јагодињанка, не Јагодевци; Чапљина, Чапљинци, не Чапљевци; Бежанија, Бежанијци и бежанијски, не Бежанинци и бежанински; Турија, Туријци и туријски, не Туринци и турински ...

л/ Палатализацијом (сибиларизацијом), језичком алтернацијом, граматика одређује да се у речи **мајка** смењује задњонепчани сугласник **К** предњонепчаним алтернантом **Ч** у придеву који показује чије је шта - **мајчин**, што нас доводи у позицију да будемо за тренутак непристојни према саговорнику и себи, јер изговарамо нешто што ће асоцирати на то- *идем у мајчину...кућу, идем у мајчину...собу, идем у мајчину...викендицу, видим мајчину...хаљину, додирујем мајчину...руку,...* Таква замена има оправдање само када кажемо – *мајчински однос, мајчинско осећање, мајчинска љубав, али је лепо и правилно да кажемо – мајкин однос, мајкино осећање, мајкина љубав.* Било би добро да поштујемо нежност, обзирност и љубљав према **мајки**, тако што ћемо говорити *идем у мајкину кућу, и-*

дем у мајкину собу, идем у мајкину викендицу, видим мајкину хаљину, додирујем мајкину руку, мајкино дете. Кажемо: поред мајке, од мајке, уз мајку, испред мајке, иза мајке, близу мајке, далеко од мајке, пре мајке, после мајке, имам мајку, видим мајку, мајко, с мајком ... Зашто треба сугласник **К** да се испред самогласника **И** замењује алтернативама **Ч** или **Џ**? Зар није нормално да се задржи **К**, као нормалан глас у нормалном изговору тако лепе речи, јер га је лако изговорити, без напрезања језика у изговарању алтернатива? Лепо је и пожељно да будемо обзирни према највећој природној и људској вредности – **МАЈКИ**. Важно је да кажем да се реч *снајка не мења у снајчин, већ је снајкин, снајки; у Рајке је Рајкин, Рајки; у Лајке је Лајкин, Лајки; у Мирке је Миркин, Мирки; ... Мајка јесте најлепша именица. Чувајмо јој достојанство.*

љ/ У наведеном правописном речнику пише: „обадва, ек. обадве, ијек. обадвије, обадвојица, обадвоје, обадвоји“. Очигледно немање језичке логике. Реч **оба** значи **два мушкарца**. Када поделимо реч **обадва** на два дела добијемо – **оба** (два мушкарца) и **два** (мушкарца), **два**(мушкарца) и **два**(мушкарца), или **два**(мушкарца) плус **два**(мушкарца) јесте **четири**(мушкарца); **обадве**, значи **оба** (два мушкарца) и **две** (жене), **два** (мушкарца) и **две** (жене), **два** (мушкарца) плус **две** (жене) јесте **четворо** (два мушкарца и две жене); **обадвојица** - **оба** (два мушкарца) и **двојица** (два мушкарца), **два** (мушкарца) и **двојица** (два мушкарца), **два** (мушкарца) плус **двојица** (два мушкарца) јесте **четворица** (четири мушкарца); **обадвоје** - **оба**(два мушкарца)и **двоје**(мушкарац и жена), **два** (мушкарца) плус **двоје** (мушкарац и жена), **два мушкарца** плус **мушкарац** и **жена** = **три мушкарца** и **једна жена** (четворо). Бесмисао. Да бисмо правилно говорили морамо да поштујемо шта нам налаже језичка логика: **оба**(два мушкарца, двојица), **обе** (две жене), **обојица**(два мушкарца, двојица), **обоје**(мушкарац и жена, двоје).

м/ Граматика је одредила четири акцента: краткосилазни, краткоузлазни, дугосилазни, дугоузлазни. То потиче од Вука Ст. Караџића, „Српски рјечник“ 1852. године. Вук је у изговору речи **ПЛАНИНА** одредио да краткоузлазни акценат буде изнад слова **И**, али је тај акценат одредио да код речи **ПЛАНИНУ** и **ПЛАНИНЕ** буде изнад слова **А**, што није доследно почетној поставци, па уноси забуну у изговарање. Тако је учинио и у речи **ПЛАНИКА**, где је поставио тај акценат изнад првог слова **А**, а ради се о разлици само у **К** и **Н** у задњем слогу те две речи. Тако је и у речима **ПЛАНИНКА** и **ПЛАНИНСКИ**, где је у обе тај акценат поставио изнад **А** у првом слогу. Да бисмо задовољили и поштовали једнакост изговорених наведених речи, краткосилазни акценат код речи **ПЛАНИНА** треба да буде изнад првог слова **А**, посебно у из-

говарању - *Шар планина, Стара планина, Сува планина, Гледићке планине, Сврљишке планине, Хомољске планине.*

Често се померају акценти у изговарању градова, у локативу у односу на номинатив. Краткосилазни акценат у називу **Земун** налази се изнад **Е**, да би се у **Земуну** дугоузлазни акценат поставио изнад првог **У**. Једнако је и у називу **Футог**, где је краткосилазни акценат изнад **У**, да би у **Футогу** дугоузлазни био изнад **О**. Покушајмо да изведемо то у називима – Крагујевац, Суботица, Сомбор, Панчево, Краљево, Ужице, Зрењанин, Митровица, Лозница, Ивањица, Подгорица, Зајечар, Кучево, Приштина, Лепосавић, Богатић, Прељина, Лајковац, Степојевац, Ваљево, Прешево, Пирот, Бечеј ... Код назива места и градова акценти у локативу остају као у номинативу, ако су изнад самогласника, а ако су изнад сугласника у номинативу померају се на самогласник у локативу, пр.Сврљиг(р), у Сврљигу(и).

н/ Понекад чујемо „вишљи“, што значи и „нижљи“. Треба „виши“ и „нижи“.

Правилно говорити – обавеза и одговорност образованих и писмених људи.